

Betekintés a Miskolci Egyetem Könyvtárának raktározási rendszerébe (a történeti visszatekintés és a fejlesztés tükrében)

E rövid betekintő az Egyetemi Könyvtár, Levéltár, Múzeum raktározási rendszerébe nemcsak időszerűnek, de szükségszerűnek is tűnik. A jelen állapot rögzítése mellett ugyanis megállapíthatjuk:

- az intézménynek a raktározásra kialakított terei mára már teljesen megteltek – az utolsó folyóméterek feltöltése történik;
- az Egyetem, illetve a Könyvtár fejlesztése kapcsán felmerült egy új raktárépület építésének szükségessége, a legfrissebb elképzelések pedig egy új könyvtár építését célozzák meg.

A Központi Könyvtár, Levéltár, Múzeum

Az 1949. évi 23. törvény rendelkezett arról, hogy Miskolcon „Nehézipari Műszaki Egyetem” elnevezéssel új felsőoktatási intézményt kell létesíteni. Az Egyetem alapító okirata három fakultásról rendelkezett: Bányamérnöki, Kohómérnöki és Gépészmérnöki Karról. A karok telepítése úgy ment végbe, hogy Sopronból Miskolcra rendelték a bányamérnöki és a kohómérnöki tanszéket, miskolci szervezésben pedig megindult a gépészmérnökképzés. A két ősi karnak Miskolcra telepítéséről a törvény szó szerint nem intézkedett ugyan, de a dolgok tényszerűen így alakultak.

A könyvtárat okiratilag nem alapították meg Miskolcon, és a selmecbányai, illetve soproni könyvtári előélet folytatását sem mondták ki hivatalos formában. Az 1949-ben Miskolcon megkezdett könyvtári élet azonban mégis a megelőző időszak folytatásának tekinthető. A folyamatosság azért számítható így, mert egyfelől az itt létesített tanszékek már 1949-ben megkezdték a könyvbeszerzést, másfelől a Sopronból fokozatosan áttelepülő tanszékek hozták magukkal addig létrehozott gyűjteményeiket. Jóval később a központi könyvtár állományának jelentős része is Miskolcra került, a tanszéki könyvanyaggal együtt közelítően 100 ezer kötet. (Közte a Selmeci Műemlékkönyvtár 30 205 kötetet kitevő állománya.) A jogfolytonosságot tehát igazolja a selmecbányai és soproni eredetű irodalmi anyag és természetesen az a tény, hogy Miskolcon igen hamar elkezdődött a könyvtár megszervezése.

- Az első tíz év (1949-től 1959-ig) a könyvtárrá szerveződés évtizede volt.

- A második tíz esztendő (1959-től 1969-ig) a felkészülés, a tudományos könyvtárrá szerveződés időszaka.
- A harmadik, az 1969-től a máig terjedő időszak legfőbb jellemzője pedig az, hogy európai rangú intézménnyé vált a könyvtár külsőségeiben és munkája tartalmában egyaránt.

A Miskolci Egyetem (1990. július 1-jéig Nehézipari Műszaki Egyetem) Központi Könyvtára hazánk nagy felsőoktatási könyvtárai közé tartozik. *Országos hatókörű, nyilvános tudományos szakkönyvtár* (elsősorban a *bányászati és kohászati tudományok területén*), a régió (BAZ, Heves, Nógrád megye) *legnagyobb műszaki szakkönyvtára*. Feladata: szakirodalmi információhordozók gyűjtése és rendelkezésre bocsátása az egyetemen folyó oktatás és kutatás igényeinek megfelelően.

Egyetemünknek egyébként 122 intézménnyel van kapcsolata. Ebből 44 a belföldi és 78 a külföldi. A tőlük kapott évi kb. 360-féle dokumentumból 203 a folyóirat, illetve az időszaki kiadvány és mintegy 150-160 db a könyv. Ennek közel 80%-a a Központi Könyvtár állományát gazdagítja, a többi karokon, tanszékeken kerül elhelyezésre. Mi mintegy 560 db cseranyagot küldünk szét évente.

Az intézmény történeti gyűjteményei közül elsőként a *múzeumot* említhetjük, amely 1985. július 1-jétől nyilvános múzeumként működik. Az egyetem 250 éves történetét bemutató állandó kiállítás 1984 szeptemberében nyílt meg. A kiállítás anyagai között az egyetemi kiadványok, egyetemi oktatók és kutatók által írt könyvek, jegyzetek, egyetemi, bányászati és kohászati érem- és plakettgyűjtemény (400 db) mellett ugyanúgy megtalálhatjuk az ifjúsági élet tárgyait (egyenruhákat, kupákat, valétaszalagokat, képeslapokat, emlékkönyveket), az egyetem működésével kapcsolatos tárgyi emlékeket (oklevelek, leckekönyvek, kéziratok, műszaki rajzok stb.), mint a neves professzorok személyi okmányait, kitüntetésait, fényképeit, festményeit. Az anyag többsége – természetesen – jól védett raktárban van elhelyezve.

A *Selmeci Műemlékkönyvtár* egyetemünk ősének, a selmeci Bányászati és Erdészeti Akadémiának (Főiskolának) szinte hiánytalanul megmaradt könyvtári állományát tartalmazza az 1735 és 1918 közötti időszakból. A mintegy 45 ezres állomány háromnegyed része könyvtárunkban, egynegyed része pedig a másik utódintézmény, a soproni Erdészeti és Faipari Egyetem könyvtárában található. A Selmeci Műemlékkönyvtár – hazánk legelső és egyetlen, épségben fennmaradt műszaki szakkönyvtára – muzeális védettséget élvez. Ez a fokozott védelem és gondoskodás nyilvánult meg az egyetemi könyvtár új épületének tervezésénél és építésénél is (1969): korszerű állományvédelmi elveknek megfelelő, különálló múzeumtermet alakítottak ki a gyűjtemény részére. Ebben a 132 négyzetméter alapterületű, külső behatásoktól elszigetelt légkondicionált teremben tekinthető meg a gyűjtemény közel *hét és félezer egysége olyan szisztematikus fölállításban, ahogyan az a selmeci akadémián volt 1862-ben*. Az állomány további része (kb. 26 ezer kötet) a raktárépület elkülönített szintjén található.

A könyvtár egyidős főntartó intézményével. A bányaiskola alapításáról rendelkező bécsi kamarai leirat (1735) megjelöli azokat a fontosabb bányászati–kohászati szakkönyveket is, amelyeket az iskola részére be kell szerezni. (Ezek az első könyvek a kiállítási tárlóban megtekinthetők.)

A könyvtár szervezeti keretein belül működik az egyetem *levéltára* (alapítva 1982-ben), amely az intézmény két és fél évszázados történeti értékű irat- és kézira-

tos anyagait gyűjti. Az állományon belül jól elhatárolható három korszak iratanyagait találjuk: a selmeci, a soproni és a miskolci korszak anyagait. Jelen pillanatban az összállomány mintegy 430 folyómétert tesz ki, amely teljes egészében kimeríti a levéltár tárolókapacitását. Éves iratgyarapodása egyébként 10–15 fm.

Európai Dokumentációs Központ (EDC) a Könyvtárban

1999 novemberétől könyvtárunk az Európai Bizottság Oktatási és Kulturális Főigazgatóságának engedélyével jogot nyert önálló **Európai Dokumentációs Központ (EDC)** megnyitására. A *Dokumentációs Központ a Központi Könyvtár épületében kapott elhelyezést.*

A szervezet segítségével intézményünk folyamatosan érkezteti a különböző nyelven megjelent *publikációkat*. Minden olyan kiadvány könyvtárunk rendelkezésére áll, melyet az *Európai Unió intézményei jelentetnek meg*, pl. rendeletek, statisztikák, gazdasági és politikai tanulmányok, elemzések stb.

Ezek a kiadványok részletes betekintést engednek az Európai Unió belső életébe, megismerhetjük különböző szervezeteit és azok feladatait, a tagorságokról és a csatlakozásra váró országokról készült jelentéseket, statisztikákat és összefoglalókat.

Az *állomány* jelentős része *angol nyelven* megjelent kiadványokat tartalmaz, de a publikációk között megtalálhatóak a könyvtár által beszerzett *magyar nyelvű* ismertető és egyéb, az Európai Unióval kapcsolatos kiadványok. Jelenleg intézményünkbe 86-féle folyóirat (csak helyben lehet használni) és kb. 700-750 (nagy-részt könyv) egyéb dokumentum érkezik.

1. táblázat

Az Egyetemi Könyvtár, Levéltár, Múzeum 2002 végére várható éves gyarapodása

	Dokumentum				
	Könyv (db)	CD/AV (db)	Könyv+ CD/AV (db)	Folyóirat (félétség)	Igénybe vett összes folyóméter*
Központi könyvtár	8 000	300	8 300	650	450
Tanszéki, kari könyvtárak	7 000	100	7 100	550	350
Összesen	15 000	400	15 400	1200	800

* Levéltár (15 fm) is!

A raktározási rend

A Miskolci Egyetem Központi Könyvtárában a **folyószámos** (zárt soros) **raktározási rend** (*numerus currens*) érvényesül. A beérkezett dokumentum a leltárba vétel után a típusának megfelelően kap egy (megkülönböztető) *betűjelet* és azon

belül a beérkezés sorrendjének megfelelő számot (pl. A 12.324). Az áttekinthetőség érdekében – természetesen – szükség volt (van) a típus (és azon belül a könyveknél a nagyság) szerinti megosztásra.

A könyvek **A, C, D, E**, a jegyzetek **0**, a „selmeczi anyag” **S**, a folyóiratok **F**, illetve a napilapok **Fn** betűjelet, folyóirat-melléletek (*CD, av-anyag!*) a folyóirat raktári jelét (illetve számát) kapják; az „önálló” elektronikus adathordozók betűjele **N** (*nem hagyományos adathordozó!*), az európai uniós anyagoké mindkét esetben **Eu!**

(A régebbi állományban léteztek még pl. sima számos, S betűs, Bi (bányász ideológia), Bj (bányász jegyzet) stb. raktári jelzetek, de ezek az utóbbi években a gépi adatbázis építése során „beolvasztásra” kerültek a fenti jelű csoportokba – csökkentve ezzel is a „sokféleséget”, egyszerűbbé és átláthatóbbá téve az állományt.)

A raktározás (tárolás) terei

Az állomány nagy része a zárt raktárrészben található, de a szabadpolcos állomány is jelentős. A Könyvtár összalapterülete 7610 m², amelyből maga az olvasóterem 2702 m²-t tesz ki. Itt mintegy 460 fő foglalhat helyet egyidejűleg. A raktár tárolási kapacitását megépítésekor 15 120 polcfolyóméterre méretezték. Így kb. 600 000 kötet tárolására van lehetőség.

A zárt, 6 szintes raktárépület egy nyaktaggal kapcsolódik a kétszintes könyvtár-épülethez a (kiszolgáló–kölcsonzó egységhez). Az egyes szinteket – külön-külön lezárhatók – lépcsőkön és (súlyosabb dokumentumok szállítására valamint a kiszolgálás gyorsabbá tétele érdekében az 5. szintig) személy- és 2 teherszállító kislift segítségével lehet megközelíteni. (Az utolsó – a 6. – szintről a liftépítők valamilyen oknál fogva, „megfeledkeztek”!).

A földszint (elosztó raktár) a feldolgozatlan anyagok tároló helye. A szint másik felét teljes egészében a levéltári anyag foglalja el.

A földszintől a 6. szintig az alábbi gyűjtemények találhatóak a mintegy 11 000 fm-en (több mint 300 ezer db könyv és kb. 4 ezer féle folyóirat): a teljes 0-ás, A-s, C-s, D-s, E-s, az elektronikus (CD/av) állomány, a folyóiratok és napilapok, disszertációk, szabványok, szabadalmi leírások, valamint Heckenast Gusztáv történelmi szakkönyvtára, amelyet 2000-ben adományozott a Miskolci Egyetemnek. Továbbá: a csereként küldendő anyagok, illetve a tanszéki, kari könyvtárak tárolásra átadott állományegységei; a Selmeci gyűjtemény, az ún. Különgyűjtemény (az egyetem, illetve az egyetemhez kötődő alkotók kiadványai), valamint az aukciókon szerzett értékes, első kiadású (archivált) anyag. (Ez utóbbi különösen védett állomány!)

A szabadpolcos részen két jól elkülönített állományegység is található (közel 2000 fm-en majd 100 ezer db könyv és kb. 400-féle folyóirat).

Az egyik a helyben használható állomány, ahol a két olvasótermi (könyv és folyóirat) rész mellett a kézikönyvtár is megtalálható, valamint a legkeresettebb folyóiratok utolsó 10 évfolyamának bekötött számai. Az olvasóteremben az egyes szaktudományok (szakágak) alapvető kézikönyvei, jegyzetei szakcsoportba rendezve kerülnek a polcokra. (Pl. G 1 – Ábrázoló geometria, H 31 – Népművészet, Kg 6 – Marketing stb.) A folyóirat-olvasóban úgyszintén a szakcsoportos rendezési elv érvényesül (pl. Bányászat, Jogtudomány stb.) Az itt lévő napilapok, illetve folyóiratok számai (folyó év!) egyébként szabadon használhatók.

A másik a *kölcsönözhető állományrész*, ahol három nagyobb egység kapott helyet: a Cutter-szám alapján rendezett *szépirodalom*, a szakcsoportos beosztású *tankönyvek* és a nyelvek szerint csoportosított *nyelvkönyvek, szótárak*.

Mindezek mellett nem feledkezhetünk meg – természetesen – azokról a *munkaszobákban tárolt anyagokról* (dokumentumokról) sem, amelyeket az intézmény dolgozói munkájuk végzéséhez használnak.

Külön szólnunk kell a *tanszéki (kari) könyvtárakról*, hiszen ezek gondozása, módszertani segítése szintén a központi könyvtár feladata. A 86 kari, tanszéki könyvtár közel 300 ezres könyvállománnyal rendelkezik, folyóirat-állománya kb. 5 ezer féleség. A leltározás minden esetben központilag történik. A tanszékre kerülő anyagok raktári számot nem kapnak, ugyanakkor a gyűjteményazonosító (Tsz – tanszék) mellé megkapják az adott tanszék rövid azonosító jelét (pl. B 1 – Eljárástechnikai Tsz., Bt 4 – Filozófia Tsz. stb.),

A központi könyvtár és a tanszéki könyvtárak között a dokumentumok „oda-vissza áramlása” folyamatos, így a központi könyvtárból nemcsak átkerülnek anyagok a tanszékekre, hanem azokról vissza is kerülnek. A visszakerülő dokumentumok minden esetben raktári számmal ellátva „beolvasztásra” kerülnek a központi könyvtár állományába. Ha az egyes kari, illetve tanszéki könyvtárak tárolási gondokkal küszködnek, akkor – szükségszerűen – ők is a központi könyvtár „tárolóhelyeit” veszik igénybe.

2. táblázat

**A könyvtár állománya
(a tanszéki könyvtárakkal együtt)**

	Dokumentum				
	Könyv (db)	CD/AV (db)	Könyv+ CD/AV (db)	Folyóirat (féleség)	Igénybe vett összes folyóméter*
Központi könyvtár	400 000	2000	402 000	4000	13 000
Tanszéki, kari könyvtárak	300 000	500	300 500	5000	10 500
Összesen	700 000	2500	702 500	9000	23 500

* Levéltár (430 fm) is!

A Miskolci Egyetem fejlesztési terveiről

A Miskolci Egyetem Beruházási Tervét az *Oktatási Minisztérium* által létrehozott bírálóbizottság 1999-ben elfogadta, és a Beruházási Tervben foglalt feladatok megvalósítására 2000. március 2-án megkötött szerződésben *26 milliárd dollár (6,76 milliárd forint) összeget hagyott jóvá*. A beruházások közel egyéves előkészítő munkálatok után 2001-ben indultak meg az alábbi területeken:

- Oktatási-képzési infrastruktúra-fejlesztés;
- Informatikai infrastruktúra-fejlesztés;

- Hallgatói életkörülmények javítását célzó fejlesztések;
- Kutatási infrastruktúra-fejlesztések.

Könyvtárfejlesztési tervek és a valóság

A központi multimédia-szerver mellett a *Miskolci Egyetem Központi Könyvtára* beszerzett egy *IBM pSeries 620* típusú könyvtári szervert, amely a jelenleg működő szervert váltja fel, és a könyvtári on-line szolgáltatások széles körét teszi elérhetővé valamennyi felhasználó számára.

A *könyvtárfejlesztési program* keretében új könyvtár épült *Sárospatakon, a Comenius Tanítóképző Főiskolai Karon*. A Sárospataki Új Könyvtár elkészültével nemcsak a Főiskola nagy értékű könyvállománya és tudományos gyűjteményei kerültek végre méltó körülmények közé, hanem a hallgatók is minőségileg megújuló könyvtári szolgáltatásokat vehetnek igénybe.

Ugyancsak a könyvtárfejlesztési program része a *Miskolci Egyetem Központi Könyvtárának* felújítása és a *pénzügyi keretektől függően új épülettömbbel való bővítése*.

Összegzés

- Az egyetemi könyvtár a térségben az egyedüli regionális tudományos szakkönyvtár, amelynek *báziskönyvtárrá* való fejlesztése elengedhetetlen.
- A Könyvtár történetére visszatekintve azt láthatjuk, hogy 1736–1969-ig, azaz 234 éven át az intézménynek rendeltetésszerű, önálló otthona nem volt. A selmechányairól, de a soproniról is mint viszontagságos évekről emlékeznék meg a krónikák. Ezek a körülmények nem változtak a miskolci időszak első 20 évében sem. Az 1969-ben átadott új könyvtárpépület és raktár kb. 30 évre „oldotta” meg a könyvtár „gondját”.

A legnagyobb gondot ugyanis – ahogyan most is – mindvégig a raktári férőhely nyomasztó hiánya okozta. A raktározási rendszer jelen állapotának rögzítése és fejlesztési irányának átgondolása tehát nemcsak *időszerű, de szükségszerű* is.

- Az új könyvtár (raktár) megépítéséig mindenképpen számolnunk kell a szabadpolcos részlegek bővítésével, új állományegységeknek a raktárból a szabad térbe történő kitelepítésével.

A jelen helyzetben egy kapacitásbővítés csak nagyobb átcsoportosítással oldható meg. Egyes – összefüggő – állományegységeket ki lehet emelni a raktári térből (pl. a folyóirat-állomány), és a szabadpolcos (vagy más) részre át lehet költöztetni. Ehhez természetesen újabb polcokra van szükség.

Csökkenhető még az állomány egy nagyarányú apasztással (selejtezéssel) is, de ebben az esetben elengedhetetlen a teljes raktári állomány átmozgatása. Megoldást azonban – hosszú távon – mindenképpen az *új könyvtár (vagy raktár) mielőbbi megépítése* jelent. Addig minden próbálkozás csak „úföltásként” értelmezhető.

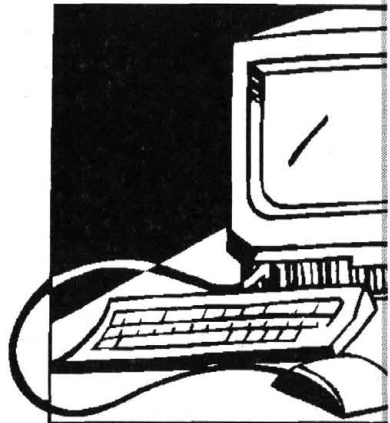
- A jövőre tekintve megállapíthatjuk: a tömeges kiszolgálás, illetve az, hogy a raktári (tároló) helyek egyre nagyobb távolságbeli szóródást mutatnak, megkerülhetetlenné teszi a *raktári kiszolgálás gépesítését*, az emberi erőt kímélő kisgépek beszerzését.
- Ugyanakkor *személyi számítógépeknek* a raktári részleg(ek)ben történő *elhelyezésével* a raktár közvetlenül kommunikálhat az olvasószolgálattal – ezzel lerövidülhet a könyvstatusz azonosítási és a dokumentum kölcsönzőrészlegbe történő szállításának ideje.

Hornyák Gyula

Jelentkezési felhívás a Debreceni Egyetem levelező informatikus-könyvtáros szakára

A Debreceni Egyetem Természettudományi Kara a 2003/2004. tanévre is meghirdette a levelező informatikus könyvtáros szakot az egyetemi és főiskolai oklevéllel rendelkező könyvtárosok, könyvtárostanárok számára. A képzés költségtérítéses, időtartama öt félév. Az utolsó szakaszban lehetőség nyílik speciális képzésre is, könyvtár-informatikus és könyvtárostanári irányban. A végzettek informatikus könyvtáros egyetemi oklevelet kapnak. **Jelentkezési határidő: 2002. március 1.** A tudnivalókról és a költségtérítés várható összegéről a „Felsőoktatási felvételi tájékoztató 2003” c. kötetből kapnak felvilágosítást. A levelező képzésre jelentkezhetnek a tanár- és tanítóképző főiskolák könyvtár szakán 2003 júniusában végző hallgatók is. Felvételi vizsga nincs.

Tisztelettel várjuk kollégáinkat egyetemünkön.

Debreceni Egyetem TTK Matematikai és Informatikai Intézete